

UNIWERSYTET MARII CURIE- SKŁODOWSKIEJ
WYDZIAŁ POLITOLOGII
Zakład Stosunków Międzynarodowych

Plac Litewski 3
20-080 Lublin

Tel. +48 81 537-60-00,
Fax: +48 81 537-60-20,

E-mail: beata.surmacz@poczta.umcs.lublin.pl

Dr hab. Beata Surmacz, prof. UMCS

10 maja 2020 roku

OPINIA

o osiągnięciach naukowych, dorobku dydaktycznym, popularyzatorskim i współpracy międzynarodowej **dr Doroty Heidrich** w związku z wnioskiem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

I. Sylwetka dr Doroty Heidrich

Dr Dorota Heidrich jest absolwentką Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego na kierunku stosunki międzynarodowe, który ukończyła w 2000 roku, uzyskując tytuł magistra na podstawie pracy *Watykan wobec wybranych problemów i wydarzeń politycznych na świecie w latach 1992-2000*. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskała w 2004 roku na podstawie dysertacji *Międzynarodowa ochrona uchodźców wewnętrznych. Aspekty prawne i praktyka*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Grażyny Michałowskiej i obronionej w Instytucie WDiNP UW. W 2007 ukończyła czterosemestralne studia podyplomowe w zakresie wiedzy o krajach rozwijających się

W latach 2004-2006 była zatrudniona jako asystent w Instytucie Stosunków Międzynarodowych WDiNP UW, a w latach 2006-2018 w ISM Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych na stanowisku adiunkta. Od 2018 roku jest zatrudniona w tej samej jednostce na stanowisku asystenta. Ponadto w latach 2018-2019 pracowała jako visiting profesor w School of International Studies, Sichuan University w Chengdu w Chinach, a w okresie od marca do września 2019 roku jako DAAD Guest Professor w IFHV Ruhr University Bochum w Niemczech.

Poza pracą w ośrodkach akademickich Habilitantka w latach 2011-2015 była zatrudniona na stanowisku specjalisty ds. międzynarodowych w Kancelarii Sejmu RP w charakterze doradcy politycznego przewodniczącego Komisji Spraw Zagranicznych Sejmu RP i była odpowiedzialna za przygotowywanie merytorycznych sprawozdań dla kolejnych przewodniczących. Przez kilka lat więc pracowała na stanowisku, na którym, jak można wnioskować, łączyła wiedzę akademicką z praktyką życia politycznego.

W trakcie pracy w Instytucie Stosunków Międzynarodowych oraz w zagranicznych

ośrodkach uniwersyteckich dr Dorota Heidrich zgromadziła swój dorobek naukowy, poddawany niniejszej ocenie. Należy stwierdzić, że dorobek ten jest spójny z uzyskanym przez nią wykształceniem i ma charakter politologiczny, o czym świadczy zarówno przedmiot podejmowanych badań jak i stosowana przez nią metodologia badawcza.

2. Ocena dorobku naukowego dr Doroty Heidrich

Według przedstawionego wykazu na dorobek naukowy dr Doroty Heidrich po uzyskaniu stopnia doktora składają się 32 publikacje: 1 monografia autorska, 1 monografia współredagowana, 8 artykułów w czasopiśmie, 16 rozdziałów w pracach zbiorowych, 3 ekspertyzy opublikowane w formacie elektronicznym oraz 2 inne publikacje (1 recenzja oraz 1 sprawozdanie z konferencji naukowej). Habilitantka nie wskazuje żadnych publikacji złożonych do druku.

Siedem publikacji ma charakter współautorski, ale wyraźnie określony jest wkład pracy Habilitantki. Uważam natomiast, że za autorskie opracowanie nie można uznać tłumaczenia tekstu S.D. Krasnera *Strukturalne przyczyny i konsekwencje reżimów jako zmienne pośredniczące*, opublikowanego w pracy *Stosunki międzynarodowe. Antologia tekstów źródłowych*. Przy czym chcę podkreślić, że doceniam wkład pracy włożony w przekład opracowania. Tłumaczenie tekstów fachowych wymaga nie tylko świetnej znajomości języka, ale również znakomitej znajomości tematu i stosowanej terminologii. Zdecydowanie uznaję ten przekład za ważny punkt dorobku dr Doroty Heidrich, ale raczej w kategorii Inne publikacje.

Należy stwierdzić, iż pod względem statystycznym jest to dorobek niezbyt bogaty, ale dosyć zróżnicowany co do form prezentacji wyników badań. Nie oceniając w tym momencie jego jakości, można przyjąć, iż tworzy wystarczającą podstawę wszczęcia postępowania habilitacyjnego.

Zgodnie z art. 16.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U.2017, poz. 1789), w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.) o stopień doktora habilitowanego może się ubiegać osoba posiadająca osiągnięcia naukowe uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej – jaką w przypadku dr Doroty Heidrich są nauki o polityce oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową. Odrębnej ocenie zostanie poddane osiągnięcie naukowe, jakim jest cykl publikacji naukowych powiązanych tematycznie pt. *Sprawiedliwość okresu przejściowego w stosunkach międzynarodowych – geneza, ewolucja, znaczenie*. Zastosowane zostaną także kryteria oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego określone w

Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku, Dz. U. nr 196, poz. 1165. W dokumencie tym określone zostały kryteria oceny osiągnięć naukowo-badawczych oraz dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i współpracy międzynarodowej habilitanta.

Jako przedmiot badań dr Dorota Heidrich wskazuje trzy obszary badawcze: 1) sprawiedliwość okresu przejściowego w stosunkach międzynarodowych (ten obszar będzie poddany osobnej ocenie jako będący podstawą cyklu wskazanego jako osiągnięcie naukowe); 2) problemy międzynarodowego reżimu ochrony uchodźców oraz polityki imigracyjnej państw wobec uchodźców; 3) problemy organizacji międzynarodowych.

Po lekturze zarówno wykazu publikacji, jak i przesłanego w dokumentacji dorobku naukowego można zauważyć, że przeważająca część dorobku naukowego dr Doroty koncentruje się wokół badania różnych aspektów sprawiedliwości okresu przejściowego. Drugi nurt stanowi badanie organizacji międzynarodowych, zarówno tych o charakterze międzyrządowym, jak i pozarządowym. Organizacje międzyrządowe w badaniach Habilitantki są reprezentowane przede wszystkim przez ONZ i UE, przy czym refleksji naukowej poddawany jest przede wszystkim ich wymiar funkcjonalny. Dr Dorota Heidrich podkreśla również znaczenie międzynarodowych organizacji pozarządowych, zwłaszcza w zakresie pomocy rozwojowej i humanitarnej czy odbudowy państw po konfliktach. Ciekawym wątkiem w tym obszarze badań jest kwestia kulturowych aspektów powstawania i funkcjonowania organizacji międzynarodowych, a także kultury organizacyjnej tych organizacji. Trzeci obszar badań, jak deklaruje Habilitantka, dotyczy międzynarodowego reżimu ochrony uchodźców oraz polityki, zarówno państw, jak i Unii Europejskiej, w tym zakresie. Przegląd tematyki badań dr Doroty Heidrich uzasadnia wniosek, że wymieniona tematyka jest częścią obszaru badawczego nauk o polityce, ze szczególnym uwzględnieniem subdyscypliny jaką jest nauka o stosunkach międzynarodowych.

Pod względem jakościowym prowadzone badania należy ocenić w większości pozytywnie. Przeprowadzane analizy są zazwyczaj dobrze udokumentowane bogatym materiałem empirycznym, co świadczy o rzetelności przeprowadzanej kwerendy, wykorzystaniu - w zależności od tematu publikacji - licznych dokumentów oraz dobrej znajomości stanu literatury, zarówno polsko, jak i anglojęzycznej. Przedłożone do oceny publikacje charakteryzuje dobra warstwa koncepcyjna, odzwierciedlająca się w strukturze opracowań, sformułowane problemy badawcze i cele poznawcze, które na ogół są konkretyzowane we wstępie (aczkolwiek nie we wszystkich pracach). Dominuje problemowo-analityczne ujmowanie podejmowanej problematyki. W większości Habilitantka odwołuje się do szkół myślenia lub konstrukcji teoretycznych stosowanych w badaniach politologicznych, a w szczególności w nauce o

stosunkach międzynarodowych. Zazwyczaj również dobrze wyjaśniane są podstawowe pojęcia stosowane w opracowaniach. Trudno jednak nie zauważyć, iż w niektórych publikacjach wyraźnie dominuje opis nad analizą (np. *Wybrane organizacje pozarządowe w Polsce czy Forum Społeczeństwa Obywatelskiego Partnerstwa Wschodniego i Zgromadzenie Parlamentarne Euronest*), czasami brakuje formułowania hipotez poddawanych weryfikacji czy określania przyjętych założeń metodologicznych.

Ważnym kryterium oceny dorobku naukowego jest ranga publikacji potwierdzana m. in. miejscem ich opublikowania. Szczególne znaczenie mają prace publikowane w wiodących dla badań politologicznych czasopiśmie polskich lub zagranicznych oraz prace publikowane w językach obcych. W tym kontekście pozytywnie należy ocenić fakt opublikowania w języku angielskim 3 artykułów, w tym jednego w czasopiśmie zagranicznym („Review of International Relations” Serbia), 2 rozdziałów w pracach zbiorowych oraz monografii pod redakcją Habilitantki, wydanej przez wydawnictwo Peter Lang (z międzynarodowym gronem autorów). Habilitantka publikuje w dobrych polskich czasopiśmie (Stosunki Międzynarodowe – International Relations” czy „Studia Europejskie”). Niemniej nie można nie zauważyć, że większość artykułów (5) jest opublikowana w czasopiśmie „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, co prawda jednym z bardziej znaczących dla badań politologicznych, zwłaszcza z zakresu stosunków międzynarodowych w Polsce, ale wydawanym przez macierzystą uczelnię, a nawet Instytut Habilitantki.

Habilitantka wskazuje w autoreferacie, iż wartość Indeksu Hirscha dla jej publikacji według bazy Gogle Scholar wynosi 2, natomiast liczba cytowań według bazy Gogle Scholar Citations = 11.

Do istotnych kryteriów oceny aktywności naukowej osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego należy także a) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach; b) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi; c) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową.

Dr Dorota Heidrich w autoreferacie wskazuje jedynie wybrane konferencje międzynarodowe i krajowe, więc trudno ocenić na tej podstawie całość aktywności Habilitantki w tym zakresie. Należy rozumieć, że wybrała te najważniejsze z punktu widzenia jej rozwoju naukowego i korespondujące z tematem cyklu wskazanego jako główne osiągnięcie. Są to łącznie 23 konferencje, w tym 15 o zasięgu międzynarodowym i 8 o zasięgu krajowym. Sześć konferencji wykazanych jako międzynarodowe odbyły się zagranicą - 2 w Sichuan University w Chengden w Chinach, 2 w Oxford University, Wielka Brytania, 1 w University of Heidelberg, Niemcy i 1 w Dublin City University, Irlandia – a więc w prestiżowych ośrodkach akademickich. Dziewięć konferencji odbyło się w Polsce, ale należy podkreślić, iż były

organizowane przez prestiżowe polskie ośrodki uniwersyteckie lub znaczące instytucje zagraniczne czy organizacje pozarządowe. Na wszystkich tych konferencjach Habilitantka prezentowała wystąpienia w j. angielskim. Natomiast wskazane konferencje krajowe w zdecydowanej większości odbywały się w Warszawie i były organizowane przez macierzystą uczelnię Habilitantki.

Dr Dorota Heidrich wskazuje w autoreferacie udział w czterech projektach badawczych finansowanych ze środków zagranicznych, przy czym w 2 przypadkach rezultatem projektu jest złożenie wniosków o granty. Od stycznia 2019 roku uczestniczy w projekcie badawczym realizowanym z Dublin City University dotyczącym Europy i Azji Południowej. Należy docenić, że rezultatem projektu jest złożenie wniosku o grant *South Asia and Europe: Identifying the opportunities and barriers to engagement for a multilateral world* w ramach programu Horyzont 2020. Podobnie jest w przypadku projektu realizowanego w latach 2017-2018 wspólnie z University of Heidelberg, którego rezultatem jest złożenie grantu *The Emergence of The Indo-Pacific Region: Opportunities and Challenges for Europe* w ramach 4EU Alliance. W obydwu przypadkach jednak nie wiadomo czy granty zostały uzyskane, czy są w trakcie oceny. Natomiast syntetycznie opisana jest rola i zadania Habilitantki w ich ramach. W latach 2014-2017 dr Dorota Heidrich była kierownikiem indywidualnego projektu badawczego finansowanego ze środków University for Business and Technology w Prisztinie nt. *Special Cort for Kosovo – New institutional arrangement or a repetition of earlier experience of international criminal jurisdiction*, którego rezultatem było przygotowanie monografii, wchodzącej w skład cyklu. Niezbyt precyzyjnie opisany jest natomiast międzynarodowy projekt badawczy realizowany wspólnie z Sichuan University w Chinach. Kompletnie nie wiadomo, z jakich zagranicznych źródeł projekt ten jest finansowany. Uważam także, iż za grant badawczy nie może być uznany grant złożony w ramach programu Erasmus+Capacity. Jest to oczywiście grant międzynarodowy, ale o charakterze dydaktycznym, a nie naukowym.

Dr Dorota Heidrich była i jest również uczestniczką projektów badawczych finansowanych ze środków krajowych. W latach 2018-2022 bierze udział w projekcie finansowanym ze środków Ministra Obrony Narodowej, dotyczącym polskiej polityki zagranicznej i obronnej wobec przemian systemu międzynarodowego w XXI wieku. Uczestniczyła również w grantach finansowanych przez Instytut Spraw Publicznych i Fundację Bertelsmanna (2 granty). Natomiast 2 kolejne wskazane granty są grantami wewnętrznymi w ramach UW.

Do dorobku naukowego Habilitantki można również zaliczyć członkostwo w radzie redakcyjnej czasopisma „Calcutta Historical Journal” oraz powołanie do rady naukowej serii wydawniczej „Shifting Insights and Values” (wyd. Springer Verlag); pełnienie funkcji

recenzenta artykułów naukowych w takich czasopismach jak „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” czy „Calcutta Historical Journal”.

Przedłożony do oceny cykl publikacji naukowych powiązanych tematycznie pt. *Sprawiedliwość okresu przejściowego w stosunkach międzynarodowych – geneza, ewolucja, znaczenie* składa się z 18 opracowań naukowych, w tym 1 monografii autorskiej, 1 monografii pod redakcją, 6 artykułów w czasopismach naukowych, 9 rozdziałów w pracach zbiorowych oraz 1 Working Papers (publikacja elektroniczna). Statystycznie nie jest to cykl zbyt bogaty, ale mieszczący się w granicach przyjętych w innych przedsięwzięciach habilitacyjnych, opartych na cyklach powiązanych tematycznie. Zwłaszcza, że jedna z publikacji to autorska monografia *Mechanizmy sprawiedliwości okresu przejściowego w stosunkach międzynarodowych: studium przypadku Kosowa*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2019, ss. 211.

Cztery publikacje mają charakter współautorski, niemniej według załączonych oświadczeń udział Habilitantki wynosi od 33% do 55%. Ponadto przy każdej z nich jest wyraźnie wskazane jaki wkład w powstanie publikacji wniosła dr Dorota Heidrich i jaka część artykułu/rozdziału jest jej autorstwa.

Do oceny tego cyklu zostanie zastosowanych pięć kryteriów: a) wartość podjętego problemu badawczego; b) konstrukcja osiągnięcia, czyli jego struktura; c) treść osiągnięcia, czyli jego poziom merytoryczny; d) zastosowane metody badawcze, czyli poziom metodologiczny osiągnięcia; e) baza źródłowa, czyli wykorzystane dokumenty i opracowania.

Ustosunkowanie się do wyżej wymienionych kryteriów wymaga jednak kilku uwag ogólnych, dotyczących raczej rozwiązania systemowego, jakim jest możliwość przedstawienia w postępowaniu habilitacyjnym zamiast monografii cyklu publikacji powiązanych tematycznie. Tu zaś brakuje – mając na uwadze ich specyfikę w porównaniu z monografiami -wyraźnie określonych kryteriów i zasad konstruowania monotematycznych cykli i ich oceny, z wyjątkiem wymogu wniesienia wkładu w rozwój dyscypliny. Mając na uwadze fakt, że wskazanym przez dr Dorotę Heidrich osiągnięciem jest cykl publikacji naukowych powiązanych tematycznie, a publikacje te powstały na przestrzeni 15 lat (2005-2019), należałoby zadać pytanie czy były pisane z myślą, że będą częścią monotematycznego cyklu o wymienionym wcześniej tytule? Ich lektura jednoznacznie nie przekonuje do pozytywnej odpowiedzi na to pytanie. Kolejną kwestią jest to jak traktować zdefiniowanie problemu badawczego, weryfikację hipotezy badawczej czy założenia metodologiczne zadeklarowane w autoreferacie, a które nie znajdują odzwierciedlenia w poszczególnych publikacjach cyklu.

Problem badawczy. Dr Dorota Heidrich podejmuje ważny i wartościowy problem badawczy dotyczący sprawiedliwości okresu przejściowego. Sprawiedliwość okresu

prześciowego to z jednej strony dynamicznie rozwijająca się dyscyplina wiedzy, a z drugiej zestaw działań praktycznych sięgających do nauk prawnych, historycznych, politycznych czy socjologicznych. Jest to szeroko definiowane, interdyscyplinarne pole badawcze. W jego centrum znajdują się instytucje prawne i narzędzia polityki centralnej stosowane w procesach rozliczeń z konfliktową przeszłością w postaci procesów karnych przed sądami krajowymi i międzynarodowymi, prac komisji prawdy, programów odszkodowań dla ofiar, promocji zasad praworządności, demokracji i ochrony praw człowieka oraz tworzenia miejsc pamięci i muzeów. Obejmuje procedury przewidziane dla państwa odradzającego się po konflikcie lub rządach autorytarnych, by mógł się pogodzić z przeszłością. Niemniej jednak istotnym jej elementem jest rozpoznanie potrzeb i oczekiwań uczestników tego procesu.

Jak dotąd, zwłaszcza na gruncie badań w Polsce, problem sprawiedliwości okresu przejściowego stanowił przedmiot badań przede wszystkim prawników zajmujących się prawem międzynarodowym (np. przywoływany w autoreferacie M. Krotoszyński czy T. Lachowski), a w minimalnym stopniu politologów. Pojawiał się również w publicystyce politycznej. Z publikacji o charakterze politologicznym właściwie można przywołać pozycję J. Marszałek-Kawa, J. Piechowiak-Lamparska, A. Ratke-Majewska, P. Wawrzyński, *Polityka pamięci i kształtowanie tożsamości politycznej w czasie tranzytu postautorytarnej. Studia przypadku: tom 1 i Analiza porównawcza: tom 2*, Warszawa 2016. Stąd przedstawiony do oceny cykl publikacji należy uznać za wpisujący się w lukę badawczą i poszerzający oraz pogłębiający ten nurt rozważań w badaniach politologicznych, zwłaszcza z perspektywy stosunków międzynarodowych.

Formułowanie problemów badawczych polega na rozbiciu tematu na pytania badawcze, na które szuka się odpowiedzi na drodze badań naukowych. Habilitantka w Autoreferacie formułuje 3 pytania badawcze: o ewolucję koncepcji oraz mechanizmów stosowanych w ramach sprawiedliwości okresu przejściowego; o przesłanki warunkujące zastosowanie mechanizmów *transitional justice* w porządku krajowym i o znaczenie problematyki sprawiedliwości okresu przejściowego dla stosunków międzynarodowych. Tak sformułowany problem badawczy nie do końca znajduje odzwierciedlenie w tytule cyklu. Brakuje w nim zdecydowanie wyodrębnienia mechanizmów sprawiedliwości okresu przejściowego i przesłanek ich stosowania, co do których Habilitantka formułuje pytania badawcze, a publikacje ich dotyczące stanowią największą część cyklu. Są to wszystkie pozycje dotyczące tego, co dr Dorota Heidrich zalicza do przesłanek bezpośrednich, takich jak przymusowe wysiedlenia ludności i związane z nimi migracje (np. *Uchodźcy wewnętrzni w kryzysach humanitarnych w Afryce, Konflikty międzynarodowe i wewnętrzne jako źródło migracji międzynarodowych czy Uchodźstwo wewnętrzne. Problem Południa wyzwaniem dla Północy*) czy przesłanek

pośrednich, takich jak problemy głodu czy ubóstwa (np. *Skrajne ubóstwo, głód i choroby*). Są to również publikacje dotyczące *stricte* mechanizmów sprawiedliwości okresu przejściowego, a więc trybunałów karnych (np. *The International Criminal Tribunal for Rwanda and The Special Cort for Sierra Leone; Przyszłość międzynarodowych trybunałów karnych ad hoc. Strategie zakończenia oraz rozwiązania rezydualne, ze szczególnym uwzględnieniem Międzynarodowego Trybunału Karnego dla b. Jugosławii: Międzynarodowe Trybunały Karne* itd.).

Reasumując, należy wyraźnie stwierdzić, że określony w tytule opiniowanego cyklu problem badawczy jest wartościowy w sensie poznawczym i istotny dla praktyki politycznej. Jest również stosunkowo nowy na gruncie badań politologicznych w Polsce. Można natomiast sugerować uzupełnienie tytułu cyklu o elementy, których dotyczą pytania badawcze.

Struktura cyklu publikacji naukowych powiązanych tematycznie. W strukturze prac naukowych zawarta jest wizja konceptualizacji i porządkowania podjętego problemu badawczego. Zasadą konstruowania struktury pracy jest przyjęcie czytelnego kryterium porządkowania logiki układu treści, przy zachowaniu zasady ich rozłączności. Jest to swoiste „rozłożenie” na części obszaru badawczego określonego w tytule, przy uwzględnieniu słów kluczowych. Zasady te dotyczą jednak monografii naukowych. W przypadku oceny cyklu publikacji powiązanych tematycznie, w którym każda publikacja jest autonomicznym „bytem”, najważniejszym kryterium wydaje się być analiza logiki układu problemów i treści poszczególnych publikacji z tymi problemami identyfikowanymi.

Niestety w przedłożonym do oceny cyklu i wykazie publikacji nań się składających stosowane jest kryterium form publikacji (monografia autorska, monografie redagowane, artykuły w czasopismach i pracach zbiorowych) i chronologia ich wydania, a nie próba – już na etapie wykazu – ich uporządkowania we względnie spójne obszary tematyczne. W autoreferacie zaś próba porządkowania publikacji jest podjęta w następującym układzie: przedmiot badawczy, gdzie Habilitantka przedstawia istotę koncepcji sprawiedliwości okresu przejściowego wraz z ale również odnosi się do celu i funkcji *transnational justice*: geneza, ewolucja i instytucjonalizacja sprawiedliwości okresu przejściowego (właściwie odwołuje się wyłącznie do będącej częścią cyklu monografii); mechanizmy sprawiedliwości okresu przejściowego – przesłanki tworzenia i typologia (w tym aspekcie Habilitantka odwołuje się do przeważającej liczby swoich publikacji); oraz znaczenie sprawiedliwości okresu przejściowego dla stosunków międzynarodowych. Mając więc na uwadze przywołane wcześniej „rozłożenie” na części obszaru badawczego określonego w tytule, przy uwzględnieniu słów kluczowych, można uznać, że przynajmniej w części reguły te są dochowane. Słowa kluczowe w tym wypadku to: sprawiedliwość okresu przejściowego, geneza, ewolucja, znaczenie dla stosunków międzynarodowych. Jak wskazano już wcześniej zdecydowanie brakuje obszaru mechanizmów

sprawiedliwości okresu przejściowego (mimo iż Habilitantka wskazała w cyklu najwięcej publikacji, które dotyczą tego obszaru).

Kierunek prowadzonym badaniom nadają hipotezy badawcze, które uwypuklają wzajemne związki między obserwowanymi zdarzeniami dzięki powiązaniu ich w łańcuch przyczyn i skutków. Hipotezy naukowe powinny być ogólne, czyli obejmować swoim zakresem wszystkie fakty, zjawiska i procesy z danego zakresu rozpoznawania rzeczywistości; klarowne, czyli wyrażone w jednoznacznych terminach; oraz nowe, czyli wskazujące jakieś nieznane aspekty faktów czy procesów. Postawienie hipotezy badawczej dla cyklu publikacji, który był tworzony na przestrzeni 15 lat jest nie lada trudnym wyzwaniem. Można stwierdzić, że hipoteza postawiona przez dr Dorotę Heidrich spełnia te trzy kryteria. Zastrzeżenia natomiast można mieć co do sposobu jej sformułowania. Brzmi ona bardziej jak stwierdzenie faktów, a nie przypuszczenie, podlegające badaniu i weryfikacji.

Reasumując należy stwierdzić, że pomimo uwag dotyczących formułowania hipotez i porządkowania treści cyklu, dr Dorota Heidrich poradziła sobie ze zdefiniowaniem przedmiotu badań, problemu badawczego i celu badań oraz uporządkowała dorobek naukowy. Świadczy to o dojrzałości badawczej Habilitantki. W tym kontekście należy podkreślić szczególne znaczenie autoreferatu w uporządkowaniu dorobku naukowego Habilitantki, nadania mu większej spójności i teoretyczno-metodologicznej dojrzałości. W autoreferacie znajduje odzwierciedlenie rozwój kompetencji badawczych Habilitantki, który jest tu znacznie wyższy w porównaniu z publikacjami powstałymi w pierwszych latach po uzyskaniu stopnia doktora.

Treść osiągnięcia, czyli jego poziom merytoryczny. Dla oceny poziomu merytorycznego cyklu niewątpliwie kluczowe znaczenie ma autorska monografia *Mechanizmy sprawiedliwości okresu przejściowego w stosunkach międzynarodowych: studium przypadku Kosowa*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2019, ss. 211. Jej ocena zostanie uzupełniona oceną pozostałych publikacji cyklu.

Należy stwierdzić, iż w badania dotyczące zarówno sprawiedliwości okresu przejściowego, jak i problematyki Kosowa są obecne zarówno w Polsce, jak i zagranicą. Jak zauważono już wcześniej, problem sprawiedliwości okresu przejściowego stanowił w Polsce przedmiot badań przede wszystkim prawników. Natomiast problem Kosowa był badany przez historyków i politologów z punktu widzenia konfliktu etnicznego, charakterystyki instytucji nowego państwa czy jego funkcjonowania w społeczności międzynarodowej. Obok publikacji przytaczanych przez Habilitantkę, należałoby jeszcze zwrócić uwagę na pozycję K. Pawłowskiego *Państwowość Kosowa. Geneza, uwarunkowania, współczesność*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2018. Być może jednak publikacja ta ukazała się już po napisaniu monografii przez dr Dorotę Heidrich. Należy jednak podkreślić, że dotychczas na rynku polskim nie ukazała się publikacja

analizująca funkcjonowanie i efektywność mechanizmów sprawiedliwości okresu przejściowego w Kosowie. W tym sensie oceniana monografia wypełnia lukę badawczą i stanowi wkład w rozwój dyscypliny.

Monografia została napisana na dobrym poziomie merytorycznym. Dr Dorota Heidrich łączy wiedzę ogólną na temat sprawiedliwości okresu przejściowego i jej mechanizmów z wiedzą szczegółową dotyczącą realizacji tych mechanizmów w Kosowie. Habilitantka wykazała się umiejętnością logicznego porządkowania tej wiedzy. Podjęty problem badawczy jest rozwiązywany w sposób problemowo-analityczny z wykorzystaniem bardzo obszernego materiału faktograficznego. Przeprowadzane wywody są starannie udokumentowane. Należy tu podkreślić, że w pracy wykorzystane zostały wyniki badań terenowych Habilitantki w Kosowie, polegających na przeprowadzeniu semi-ustrukturyzowanych wywiadów z przedstawicielami instytucji państwowych Kosowa, partii politycznych, organizacji pozarządowych, ale również instytucji międzynarodowych, zaangażowanych w procesy sprawiedliwości okresu przejściowego w Kosowie. Jest to niezwykle cenny materiał pozwalający na zrozumienie z jednej strony, roli instytucji międzynarodowych w promocji i implementacji mechanizmów sprawiedliwości okresu przejściowego w Kosowie, a drugiej strony sposobu internalizacji przez organy państwa norm pochodzących z porządku międzynarodowego.

Monografia składa się z czterech rozdziałów. Dwa pierwsze dostarczają wiedzy ogólnej i teoretycznej na temat sprawiedliwości okresu przejściowego. Nie jest to wiedza nowa, ponieważ w literaturze również polskiej istnieją opracowania tego dotyczące, ale dosyć logicznie i spójnie uporządkowana. Natomiast nowatorskim i wartościowym fragmentem tej części jest przedstawienie i analiza zagadnień badania problemu *transitional justice* w nauce o stosunkach międzynarodowych. Dwa kolejne rozdziały są studium przypadku Kosowa. W rozdziale III Habilitantka dokonuje analizy przesłanek realizacji w Kosowie sprawiedliwości okresu przejściowego. Zalicza do nich: historyczne uwarunkowania relacji serbsko-albańskich, konflikt w Kosowie, interwencję NATO w 1999 roku oraz okres nadzoru międzynarodowego nad Kosowem. W rozdziale IV natomiast identyfikuje i analizuje mechanizmy sprawiedliwości okresu przejściowego, zarówno sądowe jak i pozasądowe, wdrożone w Kosowie po 1999 roku, przy czym określona jest wyraźna cezura czasowa na rok 2016. Jest to rozdział najbardziej wartościowy z punktu widzenia monografii i szkoda, że Habilitantka nie podjęła głębszej i bardziej rozbudowanej analizy tych problemów.

Monografia ma wyraźnie określone podstawy teoretyczno-metodologiczne, dobrze zdefiniowany cel pracy, pytania badawcze i hipotezę. Pozytywnie należy również ocenić Konkluzje, w których dr Dorota Heidrich odnosi się do pytań badawczych i weryfikacji hipotezy oraz prezentuje wnioski. Zastrzeżenia budzi brak w poszczególnych rozdziałach

wstępów, w których określony jest podejmowany w nim cząstkowy problem badawczy, struktura jego analizy czy przyjęte założenia badawcze oraz chociaż syntetycznych podsumowań ustaleń badawczych. Należy również podkreślić, że monografia została napisana językiem zrozumiałym i komunikatywnym, z dobrze prowadzoną narracją. Właściwie stosowana jest siatka kategorii nauki o stosunkach międzynarodowych.

Poziom merytoryczny pozostałych publikacji cyklu jest bardzo zróżnicowany. Opracowania publikowane w pierwszych latach po obronie doktoratu mają znacznie niższy poziom merytoryczny niż te późniejsze. Przeważnie dominuje w nich opis i rejestracja faktów, bez odwoływania się do intelektualnego dziedzictwa teoretycznego, metodologicznego i siatki pojęciowej składających się na tożsamość dyscypliny.

W późniejszych publikacjach widać „dojrzewanie” dr Doroty Heidrich jako badaczki. Charakteryzuje je znacznie lepsza warstwa koncepcyjna, dobrze sformułowane problemy badawcze i cele poznawcze, które na ogół są konkretyzowane we wstępie. Stawiane są pytania badawcze i hipotezy. Dominuje problemowo-analityczne ujmowanie podejmowanej problematyki, a także większa świadomość teoretyczna i metodologiczna. To „dojrzewanie” Habilitantki zdecydowanie zasługuje na pozytywną ocenę.

Założenia metodologiczne. Ocena warstwy metodologicznej opiniowanego cyklu jest dosyć złożona. Zasadniczy dylemat dotyczy tego czy założenia metodologiczne mają być oceniane w odniesieniu do cyklu jako całości, czy poszczególnych publikacji? W odniesieniu do opiniowanego cyklu trudno mówić o wspólnych założeniach metodologicznych. Brakuje również ich formułowania w przypadku publikacji, wchodzących w skład cyklu, a powstałych w pierwszych latach po doktoracie. Natomiast w publikacjach późniejszych widać rosnącą troskę o poziom teoretyczno-metodologiczny prowadzonych badań.

Metodologia badań dr Doroty Heidrich jest strukturą wielowarstwową. Składają się na nią trzy elementy: podstawy teoretyczne, przyjęte i stosowane metody badawcze oraz stosowane techniki badawcze. Habilitantka odwołuje się do dwóch zasadniczych podejść teoretycznych: konstruktywizmu oraz teorii racjonalnego wyboru. Konstruktywizm jest perspektywą badawczą uwzględniającą kategorie wartości i norm. Według zwolenników tego nurtu motywatorem działania dla państw są nie tylko interesy i siła, ale również normy międzynarodowe. Podkreślają, że państwa kierują się w swoich działaniach logiką stosowności, a nie tylko tym, co wynika z logiki konsekwencji. Teoria racjonalnego wyboru natomiast preferuje logikę konsekwencji. Zestawienie tych dwóch podejść teoretycznych może więc nieco dziwić, ale Habilitantka przyjmuje założenie, iż normy sprawiedliwości okresu przejściowego mają dla państw znaczenie zarówno regulacyjne, ograniczające jego działania, jak i konstytuujące dla jego tożsamości. To eklektyczne podejście, jak argumentuje Habilitantka, pozwala jej z jednej

strony uznać, charakterystyczne dla konstruktywizmu, znaczenie idei i norm dla konstrukcji tożsamości państwa w środowisku międzynarodowym i jego działania poprzez „logikę stosowności”, a drugiej strony, znaczenie materialnej, instytucjonalnej czy symbolicznej presji w celu przełamania oporu państwa przed zaakceptowaniem określonego zestawu norm. Ta argumentacja, wydaje się być przekonująca.

Po lekturze publikacji wchodzących w skład cyklu, zwłaszcza tych z późniejszego okresu, można również stwierdzić, iż dr Dorota Heidrich odwołuje się również do podejścia transnarodowego, a także teorii reżimów międzynarodowych.

Spośród metod badawczych Habilitantka deklaruje wykorzystanie metod jakościowych: metody prawno-porównawczej, prawno-empirycznej, instytucjonalnej, historycznej, analizy treści, analizy dyskursu czy studium przypadku. Po pierwsze, analiza treści (czego?) czy analiza dyskursu nie są metodami, ale technikami badawczymi. Metoda jest zobiektywizowaną procedurą organizującą proces badawczy. Po drugie, trudno stwierdzić, co Habilitantka ma na myśli deklarując metodę prawno-porównawczą czy prawno-instytucjonalną. Co to są za metody? Co prawda, prawnicy zdają się niekiedy przekonani o istnieniu jednej „metody empirycznej”, nazywając ją nawet „metodą prawno-empiryczną”. W istocie jednak nie istnieje jedna taka metoda, istnieją za to różne metody badań empirycznych. Po trzecie, brakuje jednak odwołania się do metod specyficznych dla nauk o polityce ze szczególnym uwzględnieniem metodologii nauki o stosunkach międzynarodowych. Dr Heidrich nie deklaruje metod, które w naturalny sposób występują w jej dorobku – na przykład metody czynnikowej.

Całkowicie uzasadnione jest zaś rozróżnienie metod i technik badawczych. Do tych ostatnich dr Dorota Heidrich zasadnie zaliczyła i zastosowała obserwację uczestniczącą i semi-ustrukturyzowane wywiady. Powinna również zaliczyć do nich analizę stanu literatury i badań, a więc to co błędnie określa jako metody badawcze (analiza treści, analiza dyskursu). Warto w tym miejscu podkreślić, że Habilitantka prowadziła badania terenowe i odbyła wizyty studyjne w Rwandzie, Tanzanii (Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy) i Kosowie.

Podsumowując, na pozytywną ocenę zasługuje odwoływanie się do intelektualnego dziedzictwa teoretycznego i siatki pojęciowej, składających się na tożsamość dyscypliny, natomiast uwagi krytyczne należy skierować względem identyfikacji metod badawczych.

Baza źródłowa cyklu jest obszerna i reprezentatywna dla podjętego tematu. Habilitantka wykorzystala liczne akty prawne i dokumenty, dane statystyczne oraz literaturę przede wszystkim w języku angielskim i polskim. Prowadzone opisy i analizy są więc starannie dokumentowana zarówno w obszarze wiedzy teoretycznej, jak i wiedzy faktograficznej.

Reasumując, aktywność naukowa dr Doroty Heidrich należy bez wątpienia do obszaru badań politologicznych. O stopień doktora habilitowanego mogą ubiegać się osoby o znacznym

dorobku naukowym, zarówno w sensie jego rozmiarów (liczby publikacji), jak i jakości (poziomu merytorycznego i metodologicznego), dorobku, który stanowi znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej. Pomimo pewnych uwag krytycznych, należy stwierdzić, że dorobek naukowy dr Doroty Heidrich spełnia te wymagania. Pod względem statystycznym nie jest to dorobek zbyt bogaty, ale jest zróżnicowany co do form jego prezentacji. Na pozytywną ocenę zasługuje poziom merytoryczny publikacji, staranne dokumentowanie przeprowadzanych analiz, wykorzystywanie licznych dokumentów, dobra znajomość stanu literatury. Pozytywnie, mimo wskazywanych słabości, należy też ocenić warsztat badawczy Habilitantki – warstwę koncepcyjną badań, określenie problemu badawczego, celu poznawczego. Staranna lektura publikacji skłania do wnioskowania o stopniowym kształtowaniu się jej kompetencji badawczych, przede wszystkim w zakresie warsztatu badawczego, ale również tożsamości badawczej w sensie przedmiotu badań i preferowanych ujęć teoretyczno-metodologicznych.

Na podkreślenie zasługuje umiędzynarodowienie procesu badawczego dr Doroty Heidrich, głównie poprzez prezentowanie wyników swoich badań na międzynarodowych konferencjach i seminariach, jak i uczestniczenie w międzynarodowych projektach badawczych. Nieco gorzej na tym tle wypada umiędzynarodowienie wyników badań poprzez zagraniczne publikacje. Można więc stwierdzić, że zaprezentowany dorobek naukowy dr Doroty Heidrich **spełnia jakościowy wymóg wniesienia znacznego wkładu w rozwój dyscypliny nauki o polityce (subdyscyplina stosunki międzynarodowe). Wkład ten polega na podjęciu i prowadzeniu badań sprawiedliwości okresu przejściowego z perspektywy nauki o stosunkach międzynarodowych.**

2. Ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej dr Doroty Heidrich

Osiągnięcia dydaktyczne dr Doroty Heidrich obejmują prowadzenie zajęć dydaktycznych na studiach I stopnia, II stopnia, a także studiach podyplomowych. Prowadzi zajęcia z 10 przedmiotów, zarówno w formie wykładów, ćwiczeń, konwersatoriów, jak i seminariów dyplomowych. Są to zajęcia prowadzone zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Można stwierdzić, że w przypadku większości prowadzonych przedmiotów istnieje pożądany związek prowadzonych badań naukowych z dydaktyką.

Na pozytywną ocenę zasługuje fakt, że dr Dorota Heidrich prowadziła również zajęcia w zagranicznych ośrodkach akademickich (School of International Studies, Sichuan University, Chiny; University of Business and Technology, Kosowo; Ruhr University, Bochum, Niemcy).

Ponadto aktywnie uczestniczy w programie Erasmus+. Łącznie w latach 2012-2019 odbyła 5 wyjazdów do renomowanych uniwersytetów europejskich (Oxford University, Heidelberg University czy Dublin University).

Habilitantka ma również spore doświadczenie w sprawowaniu opieki nad studentami. Była promotorem 75 prac licencjackich oraz 18 prac magisterskich. Sprawowała również opiekę nad grantem p. Oskara Raczeckiego w konkursie „Diamentowy Grant”. Nie pełniła natomiast funkcji promotora pomocniczego żadnego doktoranta.

Na uznanie zasługuje niewątpliwie poziom zaangażowania Habilitantki w działania organizacyjno-dydaktyczne w macierzystej jednostce. Przede wszystkim pełniła funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Stosunków Międzynarodowych Wydziału Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW ds. dydaktycznych. Jest to funkcja niezwykle ważna dla organizacji procesu dydaktycznego i zapewnienia jego wysokiej jakości, ale także bardzo czasochłonna i pracochłonna, zwłaszcza w okresie zmian wynikających z nowej ustawy i Polskiej Ramy Kwalifikacji. Ponadto kierowała Zespołem ds. dydaktyki i jakości kształcenia oraz przez pół roku pełniła obowiązki kierownika Undergraduate Programme in International Relations i Graduate Programme in International Relations. Jest opiekunem dwóch kół naukowych; uczestniczy również w międzynarodowej współpracy dydaktycznej Uniwersytetu Warszawskiego.

Dr Dorota Heidrich uczestniczyła w komitetach organizacyjnych 5 konferencji naukowych; cztery z nich miały zasięg międzynarodowy i odbywały się w j. angielskim, a jedna zasięg ogólnopolski. Niestety nie jest wskazane jaką rolę w tych komitetach pełniła.

Habilitantka jest członkiem istotnych dla przedstawicieli nauk o polityce, a w szczególności nauki o stosunkach międzynarodowych, organizacji i towarzystw naukowych zarówno o zasięgu krajowym, jak i międzynarodowym, takich jak: Polskie Towarzystwo Studiów Międzynarodowych czy European International Studies Association.

Należy także zauważyć aktywność Habilitantki w zakresie popularyzacji nauki. To przede wszystkim współpraca przy organizacji paneli dyskusyjnych w ramach już ośmiu edycji Międzynarodowego Festiwalu Filmów Dokumentalnych HumanDOC. Panele te dotyczyły przede wszystkim globalnych wyzwań społecznych i ekonomicznych czy pomocy rozwojowej. Korespondują więc z zainteresowaniami badawczymi dr Doroty Heinrich. Ponadto Habilitantka wskazuje na swoją aktywność jako eksperta w mediach ogólnopolskich.

Podsumowując ocenę dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego oraz w zakresie współpracy międzynarodowej dr Doroty Heidrich należy uznać, iż **spełnia** kryteria ministerialne stawiane osobom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego. Na szczególne uznanie zasługuje aktywność Habilitantki odnośnie działań organizacyjno-

dydaktycznych, a także umiędzynarodowienia procesu dydaktycznego.

3. Konkluzja

Po zapoznaniu się z cyklem publikacji naukowych powiązanych tematycznie pt. *Sprawiedliwość okresu przejściowego w stosunkach międzynarodowych – geneza, ewolucja, znaczenie*, wskazanym jako osiągnięcie naukowe dr Doroty Heidrich w rozumieniu art. 16.2. Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (tekst jednolity Dz. U. 2014, poz. 1852) w związku z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.), dorobkiem naukowym Habilitantki, jak i dorobkiem dydaktycznym, popularyzatorskim oraz w zakresie współpracy międzynarodowej, o jakim mówią zapisy Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć i dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, stwierdzam, że **przedstawiony dorobek naukowy dr Doroty Heidrich spełnia wymóg znacznego wkładu** Habilitantki w rozwój nauk o polityce (subdyscyplina stosunki międzynarodowe). Habilitantka posiada także znaczące osiągnięcia dydaktyczne i organizacyjne. W konsekwencji **opowiadam się za nadaniem dr Dorocie Heidrich stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce.**

Dr hab. Beata Surmacz

